

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

ІНСТИТУТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
Кафедра міжнародної інформації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник директора
з навчальної роботи

«___» _____ 20__ року

**ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

для студентів

напряму підготовки **0302 Міжнародні відносини**

спеціальності **8.03020401 – Міжнародна інформація**

КИЇВ – 2013

Розробник: к.політ.н., доцент **Запорожець Оксана Юріївна**

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною комісією Інституту міжнародних відносин

Протокол від «_____» _____ 20__ року No_____

Голова науково-методичної комісії _____ О.А.Коппель
(підпис)

«_____» _____ 20__ року

© О.Ю.Запорожець, 2013 рік
© _____, 201_ рік
© _____, 201_ рік

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Інформаційні війни у міжнародних відносинах» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» з напрямку підготовки 0302 - міжнародні відносини, спеціальності - 8.03020401 – міжнародна інформація.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є інформаційні війни у сучасних міжнародних відносинах.

Міждисциплінарні зв'язки: Навчальна дисципліна «Інформаційні війни у міжнародних відносинах» є нормативною і входить до циклу дисциплін професійної і практичної підготовки магістрів спеціальності «Міжнародна інформація». Навчальна дисципліна «Інформаційні війни у міжнародних відносинах» базується на таких дисциплінах як «Міжнародна інформаційна безпека», «Масова комунікація», «Міжнародна інформація», «Зв'язки з громадськістю», «Аналіз зовнішньої політики», «Міжнародні відносини та світова політика» тощо.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Концептуально-прикладні аспекти інформаційної війни
2. Міжнародна практика інформаційного протиборства.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Інформаційні війни у міжнародних відносинах» є ознайомлення студентів з концептуальними і прикладними аспектами проведення інформаційних війн у сучасних міжнародних відносинах.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Інформаційні війни у міжнародних відносинах» є надати студентам знання про основні характеристики інформаційної війни, цілі, методи і засоби проведення інформаційних війн, а також сформуванню вміння щодо аналізу і планування інформаційних операцій у міжнародних відносинах.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- сутність і характерні риси інформаційної війни;
- американську концепцію інформаційного протиборства;
- компоненти інформаційних операцій;
- способи і методи психологічного впливу в інформаційній війні;
- візуальні, аудіо та аудіовізуальні засоби інформаційної війни;
- напрями використання мережі Інтернет в інформаційних війнах;
- способи введення в оману супротивника в інформаційній війні;
- сутність, характерні риси, умови поширення і види чуток в інформаційних війнах;
- етапи планування інформаційних операцій;
- основні характеристики і технології «кольорових революцій» як різновиду інформаційної операції;
- методи формування «образу ворога» в інформаційних війнах тощо.

вміти:

- визначити ознаки ведення інформаційної війни проти країни;
- виявляти методи пропаганди в інформаційному протиборстві;
- ідентифікувати види психологічного впливу в інформаційній війні;
- виявляти і аналізувати інформаційні операції в мережі Інтернет;
- розробляти план інформаційної операції;
- проводити аналіз цільових аудиторій;
- проводити пропагандистський аналіз;
- аналізувати і виявляти методи дезінформації в інформаційних війнах;
- визначити ефективні способи протидії інформаційним операціям;
- оцінювати ефективність пропагандистських матеріалів в рамках інформаційного протиборства тощо.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться **144** години / **4** кредити ECTS. Зокрема: *лекції – 34 год., семінарські заняття – 34 год., самостійна робота – 76 год.*

2. Форма підсумкового контролю успішності навчання – іспит.

3. Засоби діагностики успішності навчання. Діагностика знань і вмінь студентів здійснюється за допомогою усних опитувань на семінарських заняттях, виконання студентами практичних завдань (індивідуально або групою), модульних контрольних робіт тощо.

4. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ

ТЕМА 1. Концептуальні засади інформаційного протиборства (24 год.)

Підходи до визначення сутності інформаційного протиборства/війни. Характерні риси інформаційної війни. Об'єкти інформаційного впливу. Інформаційна зброя. Ознаки ведення інформаційної війни проти держави. Інформаційна війна в доктринах США. Специфіка китайського підходу до ведення інформаційної війни.

Психологічні операції як ключовий елемент інформаційного протиборства. Види психологічного впливу. Пропаганда як форма проведення ПсО. Принципи і правила пропагандистського впливу. Пропагандистські методи в інформаційних війнах. Переконавання і навіювання в психологічних операціях.

ТЕМА 2. Інструментарій інформаційних війн (24 год.)

Основні характеристики і типологія листівок в інформаційних операціях. Переваги і недоліки листівок як засобу інформаційно-психологічного впливу. Особливості використання газет і брошур в інформаційних операціях. Практика використання друкованих засобів в сучасних інформаційних операціях.

Переваги і недоліки радіо як засобу інформаційної війни. Види радіопередач. Вимоги до радіоповідомлень. Переваги і недоліки телебачення в інформаційних операціях. Приклади використання радіо і ТБ в інформаційних війнах сучасності.

Характеристика мережі Інтернет як середовища для інформаційного протиборства. Напрями використання мережі Інтернет в інформаційних війнах. Специфіка використання веб-сайтів, е-пошти і соціальних медіа в інформаційному протиборстві.

ТЕМА 3. Дезінформаційні заходи в інформаційних війнах (16 год.)

Сутність і принципи введення в оману супротивника. Способи введення в оману: камуфляж, імітація (мімікрія), маскування, дезінформування, кондиціонування тощо. Планування заходів введення в обману супротивника. Приклади дезінформаційних заходів в сучасних інформаційних війнах.

Сутність і специфіка чуток. Умови виникнення чуток. Особливості поширення чуток. Класифікація чуток як засобу інформаційно-психологічного впливу. Практика використання чуток в інформаційному протиборстві.

Змістовий модуль 2.

МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОТИБОРСТВА

ТЕМА 4. Планування інформаційних операцій (16 год.)

Формулювання цілей та задач інформаційної операції. Аналіз цільової аудиторії. Вибір способів і засобів впливу на цільову аудиторію. Розробка концепту пропагандистських матеріалів та плану їх поширення. Планування заходів безпеки в рамках інформаційних операцій. Аналіз інформаційних операцій супротивника. Способи протидії інформаційним операціям супротивника.

ТЕМА 5. «Кольорові революції» як різновид інформаційної операції (14 год.)

Характерні риси «кольорових революцій». Методи ненасильницької боротьби як основа «кольорових» революцій. Етапи реалізації «кольорової» революції. Інформаційно-пропагандистська діяльність основних учасників. Технології інформаційно-психологічного та психогенного впливу в «кольорових революціях». Наслідки «кольорових революцій». Практика реалізації «кольорових революцій».

ТЕМА 6. «Образ ворога» в інформаційних війнах (10 год.)

Сутність терміну «образ ворога». Типологія «образу ворога». Причини створення «образу ворога». Способи формування «образу ворога». Приклади створення «образу ворога» в рамках інформаційного протиборства.

ТЕМА 7. Інформаційні операції США і НАТО у 21 столітті (18 год.)

Інформаційні операції США в Афганістані (2001 р.) та Іраку (2003 р.). Аналіз стратегії інформаційних кампаній США: цілі, інформаційний привід, суб'єкти впливу, цільові аудиторії, ключові повідомлення, методи пропаганди, інструменти впливу, «сценарій» інформаційних операцій, результати. Інформаційна операція країн НАТО проти Лівії 2011 року. Інформаційна операція США та їхніх союзників проти Сирії 2013 року. Порівняльний аналіз способів, методів і засобів ведення інформаційних операцій.

ТЕМА 8. Інформаційні війни на теренах СНД (18 год.)

Інформаційні операції Росії щодо дискредитації політичного керівництва Білорусі. Інформаційне протиборство Росії та Грузії. Особливості російської стратегії ведення інформаційних операцій. Інформаційні операції Росії проти України. Проблеми вироблення стратегії інформаційної протидії з боку України.

5. Рекомендована література

Основна:

1. Міжнародна інформаційна безпека: сучасні виклики та загрози/Макаренко Є.А., Рижков М.М., Ожеван М.А. та ін. – К.: Центр вільної преси, 2006.
2. Манойло А.В. Государственная информационная политика в особых условиях: Монография. М.: МИФИ, 2003. – 388 с.
3. US Joint Doctrine for Information Operations [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infoboom.univ.kiev.ua/infowar.html>
4. Macdonald S. Propaganda and Information Warfare in the Twenty-First Century. - Routledge, Abingdon, 2007. – 204 p.
5. Крысько В.Г. Секреты психологической войны (цели, задачи, методы, формы, опыт). – Минск: «Харвест», 1999. - 448 с.
6. Psychological Operations Tactics, Techniques, and Procedures. Field Manual No. 3-05.30. - Washington, DC, 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fas.org/irp/doddir/army/fm3-05-301.pdf>

Додаткова:

5. Панарин И.Н. Информационная война и геополитика. – М., 2006. – 560 с.
6. Почепцов Г.Г. Информационные войны. - М.: Рефл-бук, К.: Ваклер, 2000. - 576 с.
7. Литвиненко О.В. Спеціальні інформаційні операції та пропагандистські кампанії.- К., ВКФ Сатсанга, 2000. – 222 с.
8. Манойло А.В. Информационно-психологическая война как средство достижения политических целей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ict.edu.ru/ft/002468/manoylo.pdf>
9. Зенгер Х. фон. Стратегемы. О китайском искусстве жить и выживать. ТТ. 1, 2. — М: Изд-во Эксмо, 2004. — 512 с, 1024 с.
10. Шамгунова Т.А. Стратегемы и их применение в конкурентной борьбе. - hist.igni.urfu.ru/dais/articles/6/Shamgunova.do
11. Сороченко В. Энциклопедия методов пропаганды [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://royallib.ru/book/sorochenko_viktor/entsiklopediya_metodov_propagandi.html
12. Реклама: внушение и манипуляция: медиа-ориентированный подход /Под ред. Д.Я.Райгородского. – Самара, 2007. – 752 с.
13. Жуков В. Взгляды военного руководства США на ведение информационной войны [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/infowar2.htm>
14. Костюхин А., Горбунов Г., Сажин А. Информационные операции в планах командования ВС США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://pentagonus.ucoz.ru/publ/22-1-0-181>
15. Польских Л. О применении глобальной компьютерной сети интернет в интересах информационного противоборства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/psywar40.htm>
16. Кудряшов А. Интернет, информационная война и вооруженные конфликты [Электронный ресурс]. – Режим доступа:

<http://hvylyya.org/analytics/geopolitics/internet-informatsionnaja-vojna-i-vooruzhennye-konflikty.html>

17. Мартиросян С. Социальные сети в информационной войне - опыт Израиля [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lobbying.com.ua/publ/31-1-0-32>
18. Доронин А.И. Бизнес-разведка. – М., 2003. – 384 с.
19. Цапенко Н. Способы дезинформации противника [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://pentagonus.ru/publ/sposoby_dezinformacii_protivnika_1976/19-1-0-2045
20. Назаретян А.П. Агрессивная толпа, массовая паника, слухи. - СПб.: «Питер», 2004. – 189 с.
21. Караяни А.Г. Слухи как средство информационно-психологического противодействия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/rumours4.htm>
22. Шарп Дж. От диктатуры к демократии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/lib/sharp.htm>
23. Шумка А.В. Інформаційне протистояння в ході грузинсько-російського конфлікту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vnv/2009_11/254-260.pdf
24. Жаров М., Шевяков Т. Хроники информационной войны – М., 2009. – 47с.
25. Запорожець О.Ю. Особливості комунікацій під час спрямованих криз (на прикладі газової кризи у відносинах між Росією та Україною)// Актуальні проблеми міжнародних відносин, К.: ІМВ, Вип.80,ч.1, 2008. - С.152-156.
26. Конах В.К. Негативні зовнішні інформаційно-психологічні впливи в Україні як загроза національній безпеці держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_gum/Gileya/2012_57/Gileya57/P1_doc.pdf
27. Кара-Мурза С., Александров А., Мурашкин М., Телегин С. На пороге «оранжевой» революции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://bookap.info/psywar/orangrev/>
28. Поляников Т., Прокопов Г. «Бархатный» сезон. Технология и геостратегия «новых революций» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rus-crisis.ru/modules.php?>
29. Логвинец В. Эпоха информационно-психологических операций: Ливия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://psyfactor.org/psyops/psyops5.htm>
30. Ахмадуллин В. Р. Информационно-психологическая операция НАТО в Ливии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ak-inzt.net/wars/479-article10650>
31. Системный мониторинг глобальных и региональных рисков: Арабская весна 2011 года / Коротаяев А.В., Зинькина Ю.В., Ходунов А.С. и др. – М.: ЛКИ, 2012. - 464 с.
32. Юнгерр А. Роль социальных сетей в организации «арабской весны» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.memoid.ru/node/Rol_socialnyh_setej_v_organizazii_arabskoj_vesny
33. Psychological Operations website [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.psywarrior.com/links.html>

34. Тюрин Д., Сафонов В. Психологические операции ВС США в Афганистане [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.soldiering.ru/psychology/usa_psyops_afgan.php
35. Толстобров А.В. Информационная война США и Великобритании в ходе военной операции против Ирака [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.iimes.ru/rus/stat/2004/14-11-04.htm>
36. Дюмаева С. М.Н. Саакашвили: технологии формирования образа внешнего врага [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rc-analitik.ru/file/%7Ba1d62e2d-270f-4943-91b4-e91f030ad259%7D>
37. Молодыченко Е.Н. Текстовое моделирование образа врага в истории и политике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://journals.uspu.ru/attachments/article/298/Политическая%20лингвистика_4\(42\)_2012_ст.%2018.pdf](http://journals.uspu.ru/attachments/article/298/Политическая%20лингвистика_4(42)_2012_ст.%2018.pdf)
38. Козырев Г. Образ врага в меняющемся мире [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.ng.ru/stsenarii/2013-06-25/9_enemy.html
39. Гусейнов Э. Невидимые стороны информационной войны против Сирии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://newtimes.az/ru/views/1870/#.Ui3DSeX4bfI>
40. Софийский З. Геополитический анализ ситуации в Сирии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.geopolitica.ru/Articles/1473/>
41. Chris Zambelis Information Wars: Assessing the Social Media Battlefield in Syria [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.isn.ethz.ch/Digital-Library/Articles/Detail/?id=150989>